

УДК 796.071.4:341.48(436)
DOI 10.31494/2412-9208-2018-1-3-275-281

Peculiarities of professional training of future sports and physical education teachers in Austria during post war period

Особливості професійної підготовки майбутніх учителів спорту і фізичної культури в Австрії в повоєнний період

Oľha Romanchuk,
candidate of philological sciences,
associate professor

Ольга Романчук,
кандидат філологічних наук,
доцент

<https://orcid.org/0000-0001-8215-9741>
olgabrvska@gmail.com

Lviv State University of Physical
Culture
✉ 11 Kostiushko St., Lviv

Львівський державний
університет фізичної культури
✉ вул. Костюшко, 11, м. Львів

Original manuscript received September 07, 2018
Revised manuscript accepted November 14, 2018

ABSTRACT

The article is devoted to the consideration of the peculiarities of the development of the system of professional training of specialists in the field of physical education in Austria in the first post-war decades. As a result of the study, the social, educational, scientific prerequisites for its development were clarified. The peculiarities of structural and organizational development of vocational education of specialists in physical education in Austria have been considered. The content and volume of the scientific, theoretical and professional, practical training of future teachers of physical culture in the institutes of physical education according to the curricula of 1946/1947 have been presented.

It is determined that the process of professional training of teachers in physical culture and sports in Austria in the post-war period was conducted in specially founded institutes of physical education.

An integral part of the professional training of specialists in physical education in the Austrian institutions was practical training, aimed at acquiring and improving methodological and technical skills in various sports and their training. In the process of organizing the professional training of specialists in physical education according to the curricula, the priority was given to those types of sports and physical exercises that were practiced within the school physical education. In addition, elective courses were offered in order to realize the individual abilities and preferences of students.

The peculiarities of professional education of specialists of physical education in that period in Austria are also revealed. They are such as unity and interconnection of various training cycles, theoretical, methodological, sport, and technical ones. It has been considered as the basis for the formation of a comprehensive professional skills of the future teacher of physical culture and sports; the logic and sequence of structuring and grouping of training courses in order to ensure the continuous development of a comprehensive system of knowledge, skills and abilities of a specialist in physical education.

Key words: *system of pedagogical education of Austria, professional training of specialists in physical education, reforming.*

Вступ. Сучасний період реформування національної системи фізичного виховання, позначений урізноманітненням форм фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи з дітьми і молоддю, зумовлює необхідність модернізації всіх компонентів системи професійної підготовки педагогічних кадрів у сфері фізичної культури і спорту. Цінним джерелом ідей для вдосконалення вітчизняної системи професійної освіти фахівців фізичного виховання є прогресивний зарубіжний досвід. Так, заслуговують уваги австрійські традиції підготовки фахівців з фізичної культури і спорту до педагогічної діяльності з дітьми і молоддю Австрії, які, пройшовши багатолітню перевірку практикою, підтверджують свою ефективність і в умовах сьогодення. Особливо цікавим видається повоєнний період в історії розвитку австрійської системи професійної підготовки фахівців з фізичного виховання, коли в складних економічних, політичних, соціально-культурних умовах країні вдалося відродити здобутки довоєнних років та закласти підвалини сучасної теорії і практики освіти педагогічних кадрів з фізичної культури і спорту.

Проблеми професійної підготовки фахівців з фізичного виховання в Австрії є об'єктом пильної уваги науковців (Г. Гайнтель, Г. Гроль, К. Кляйнер, Р. Мюльнер, Г. Штромаєр та ін.), що комплексно і системно розглядають особливості її реформування і функціонування в історичній ретроспективі та умовах сучасності. Окремі аспекти цієї проблеми висвітлені і в українській науково-педагогічній літературі, зокрема в контексті дослідження австрійської системи педагогічної освіти загалом (М. М'яковський, Т. Кристопчук, Л. Пуховська та ін.). Водночас аналіз науково-педагогічних джерел засвідчив, що система професійної підготовки фахівців з фізичного виховання дітей і молоді в Австрії, яка має глибокі традиції та велику науково-практичну цінність, не була предметом спеціального дослідження в Україні.

Мета статті полягає в з'ясуванні особливостей розвитку австрійської системи професійної підготовки фахівців з фізичного виховання у повоєнний період.

Перші повоєнні десятиліття в історії розвитку спорту і фізичної культури, фізичного виховання дітей і молоді, професійної підготовки кадрів цих сфер на теренах Австрії позначена цілою низкою важливих здобутків. Ліквідація наслідків використання фізичної культури і спорту як пропагандистських інструментів у часи націонал-соціалізму, викоринення відповідних ідеологічних постулатів, обґрунтування аполітичного характеру цих сфер людської життєдіяльності відкрили широкі перспективи для осмислення важливої ролі спорту і фізичної культури в житті людини і суспільства, усвідомлення їх функцій і завдань, серед яких передовсім фізичне вдосконалення людини, єднання на основі спільних зацікавлень, поглиблення інтеграції навколо соціально значимих цінностей тощо. Закономірним результатом цих процесів стало закріплення права кожної людини на повноцінний

фізичний розвиток і самореалізацію, розширення масштабів фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, розбудова спортивної і фізкультурної інфраструктури, розгортання науково-дослідної діяльності з питань спортології і фізичного виховання і т. д.

На тлі цих тенденцій відбувалося якісне оновлення теорії і практики шкільної фізкультурної освіти. У затверджених 1955 року навчальних планах для австрійських шкіл відображено нові підходи до обґрунтування цілей шкільного фізичного виховання, засадничих принципів його здійснення, методів і форм організації тощо. Так, загальною метою шкільної фізкультурної освіти визначається забезпечення оптимальних умов і можливостей для розвитку фізичних сил дитини, збереження і зміцнення здоров'я, реалізації її особистісного потенціалу, соціальної адаптації. У цьому контексті деталізується низка здоров'язберігаючих, особистісно-розвивальних, соціальних завдань фізичної культури і спорту в системі шкільної освіти. Далі окреслюються ключові принципи побудови виховного процесу, як-от опертя на вікові й індивідуальні можливості школярів, систематичність і послідовність організації фізкультурних занять, відкритість щодо новацій у сфері спорту і фізичної культури тощо (Strohmeier, 1992).

Усі названі вище процеси і явища цілком закономірно наклали свій відбиток на теорію і практику професійної підготовки фахівців з фізичного виховання дітей і молоді в Австрії. Осередками професійної освіти кадрів цього профілю в перші повоєнні десятиліття стали інститути фізичного виховання при Віденському, Грацькому, Інсбрукському та Зальцбурзькому університетах, що одночасно були структурними одиницями різних організацій – філософських факультетів із підпорядкуванням відповідним університетам та федеральних установ з фізичного виховання з прямим підпорядкуванням Міністерству освіти. Вважалося, що такий підхід забезпечуватиме тісний взаємозв'язок науки і освіти, а відтак інтенсифікацію наукових досліджень у сфері теорії і практики фізичного виховання та організацію професійної підготовки фахівців з фізичного виховання на наукових засадах (Groll, 1962; Strohmeier, 1971). Отож, професійно-освітня діяльність та науково-дослідна робота визначалися пріоритетними функціями австрійських інститутів фізичного виховання.

Освітня діяльність цих установ у перші повоєнні десятиліття здійснювалася на основі нових навчальних планів, затверджених у 1946 році та укладених з урахуванням кращих традицій підготовки фахівців з фізичного виховання донацистського періоду і новітніх науково-технічних досягнень. Навчальні плани передбачали чотирирічний термін, наявність теоретичної і практичної складової, широкий спектр нормативних і факультативних навчальних курсів тощо. Так, науково-теоретична підготовка охоплювала вивчення медико-біологічних основ функціонування людського організму на різних етапах онтогенезу, педагогічних, дидактико-методичних, технологічних основ фізичного виховання як системи заходів з підтримки природного фізичного

розвитку дитини, історії розвитку фізичної культури і спорту як галузей людської життєдіяльності тощо (Müllner, 2011; Strohmeier, 1971). Специфіка цього компонента професійної освіти фахівців з фізичного виховання в інститутах фізичного виховання при Віденському, Грацькому, Інсбрукському та Зальцбурзькому університетах відображена в таблиці 1:

Таблиця 1

Зміст та обсяг науково-теоретичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в інститутах фізичного виховання (відповідно до навчальних планів 1946/1947 н.р.)

Назва навчальної дисципліни	Кількість годин (на тиждень протягом семестру)							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Основи функціональної анатомії людини	3	2	–	–	–	–	–	–
Основи фізіології людини	–	–	3	2	–	–	–	–
Фізичний розвиток дитини: норми і відхилення	–	–	2	–	–	–	–	–
Мова професійного спілкування	–	–	2	–	–	–	–	–
Система фізичного виховання та її теоретичні основи	2	2	–	–	–	–	–	–
Структура та організація фізичного виховання	–	–	2	1	–	–	–	–
Історія фізичного виховання	2	–	–	–	–	–	–	–
Методика фізичного виховання	–	–	–	–	2	–	–	–
Гігієна фізичного виховання	–	–	–	–	2	–	–	–
Перша медична допомога	–	–	–	2	–	–	–	–
Матеріальна база та інвентар фізичного виховання	–	–	–	–	–	–	1	–
Фізична культура і спорт: загальна характеристика	–	–	–	3	3	–	–	–
Теорія фізичної культури і спорту	–	–	–	–	–	3	3	3
Історія фізичної культури і спорту	–	–	–	–	–	–	2	–

Наведений у таблиці спектр навчальних дисциплін забезпечував досить ґрунтовну науково-теоретичну, методичну, організаційно-технологічну підготовку вчительських кадрів з фізичної культури і спорту в інститутах фізичного виховання при Віденському, Грацькому, Інсбрукському та Зальцбурзькому університетах. Орієнтованість змісту цих курсів передовсім на специфіку і реалії професійної діяльності фахівця з фізичного виховання, збалансовані обсяги і послідовність їх вивчення забезпечували глибоке теоретичне осмислення студентами основ фізичного виховання дітей і молоді та поступове освоєння впорядкованої системи професійних знань, необхідних для успішної реалізації їх подальших завдань і обов'язків.

Невід'ємним компонентом професійної підготовки фахівців з фізичного виховання в австрійських інститутах фізичної культури навчальними планами проголошувалася також різнобічна практична

підготовка, спрямована на набуття і вдосконалення методично-технічної майстерності в різних видах спорту та їх навчання. У процесі організації професійно-практичної підготовки фахівців з фізичного виховання згідно з навчальними планами пріоритет слід надавати тим видам спорту і фізичних вправ, що практикуються в рамках шкільної фізкультурної освіти. Окрім того, пропонувалися і вибіркові курси з метою реалізації індивідуальних здібностей і нахилів студентів (Groll, 1962; Müllner, 2011). Деталі змісту й обсягів цього виду професійної підготовки фахівців з фізичного виховання наведено в таблиці 2:

Таблиця 2

Зміст та обсяг професійно-практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в Інститутах фізичного виховання (відповідно до навчального плану 1946/1947 н.р.)

Назва навчального курсу	Кількість годин (на тиждень протягом семестру)							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
<i>Нормативні практичні курси</i>								
Гімнастика	4	–	4	–	2	–	–	–
Легка атлетика	–	3	–	3	–	2	–	–
Спортивні ігри на відкритому повітрі	–	3	–	3	–	2	–	–
Плавання	–	3	–	3	–	2	–	–
Фехтування	2	–	–	–	–	–	–	–
Беззброяна самооборона (чол.)	2	–	–	–	–	–	–	–
Художня гімнастика (жін.)	–	2	–	–	–	–	–	–
Методи і прийоми навчання фізичних вправ	–	–	–	–	3	3	3	3
<i>Варіативні практичні курси</i>								
Катання на ковзанах	16-24 год.							
Лижний спорт								
Пішохідний туризм								
Альпінізм								
Народні танці								

Отже, здійснений аналіз наукової і навчально-методичної літератури дає підстави стверджувати, що процес професійної підготовки вчительських кадрів з фізичної культури і спорту в Австрії в повоєнний період реалізувався в спеціально створених інститутах фізичного виховання при Віденському, Грацькому, Інсбрукському та Зальцбургському університетах та ґрунтувався на низці ключових ідей, зокрема: єдності та взаємозв'язку різних циклів підготовки – теоретичної, методичної, спортивно-технічної тощо – як основи формування комплексної професійної майстерності майбутнього вчителя фізичної культури і спорту; логічності, послідовності структурування і групування навчальних курсів задля забезпечення поступального розвитку цілісної системи знань, умінь і навичок фахівця з фізичного виховання; орієнтованості змісту професійної підготовки вчительських кадрів з фізичної культури і спорту на реалії і вимоги системи шкільного фізичного виховання

дітей і молоді; врахування індивідуальних запитів і потенціалу студентів інститутів фізичного виховання через пропозицію комплексу вибіркового навчальних курсів тощо.

Перспективи подальших розвідок у цій царині вбачаємо в аналізі особливостей функціонування і модернізації системи професійної підготовки фахівців фізичного виховання в Австрії в інші історичні періоди та укладенні періодизації її розвитку.

Література

1. Groll H. Vom „Turnlehrerausbildungskurs“ zum „Institut für Leibeserziehung der Universität“ / Hans Groll // Idee und Gestalt der Leibeserziehung von heute (Gesammelte Aufsätze). II. Band. – Wien, Österreichischer Bundesverlag, 1962. – S.139-145.
2. Heintel G. Überlegungen zur Lehrerinnenausbildung an der Universität / Guido Heintel // Schulheft. – 2000. – Nr. 97. – S. 154-161.
3. Kleiner K. In Balance zwischen Verschulung und Beliebigkeit: Ein- und Umsicht im Handeln bei der Reform sportwissenschaftlicher Studiengänge / Konrad Kleiner // Schulheft. – 2000. – Nr. 97. – S. 141-153.
4. Müllner R. Perspektiven der historischen Sport- und Bewegungskulturforschung / Rudolf Müllner. – Wien, Lit Verlag, 2011. – 380 S.
5. Strohmeier H. Das Institut für Leibeserziehung 1871–1971 / Hannes Strohmeyer // Leibesübungen und Leibeserziehung. – 1971. – Nr. 25. – S. 12-27.
6. Strohmeyer H. Die Geschichte der Erforschung des Phänomens “Leibeserziehung” in Österreich / H. Strohmeyer // Zur Geschichte des österreichischen Bildungswesens. Probleme und Perspektive der Forschung. – Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Forschung, 1992. – H. 25. – S. 315-338.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено розгляду особливостей розвитку системи професійної підготовки фахівців фізичного виховання в Австрії в перші повеснні десятиліття. У результаті дослідження з'ясовано соціальні, освітні, наукові передумови її розбудови. Розглянуто специфіку структурно-організаційної розбудови професійної освіти фахівців з фізичного виховання на теренах Австрії в окреслений період.

Представлено зміст та обсяг науково-теоретичної та професійно-практичної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури в інститутах фізичного виховання відповідно до навчальних планів 1946/1947 н.р.

Визначено, що процес професійної підготовки вчительських кадрів з фізичної культури і спорту в Австрії в повеснний період реалізувався в спеціально створених інститутах фізичного виховання.

Невід'ємним компонентом професійної підготовки фахівців з фізичного виховання в австрійських інститутах фізичної культури є різнобічна практична підготовка, спрямована на набуття і вдосконалення методично-технічної майстерності в різних видах спорту та їх навчання. У процесі організації професійно-практичної підготовки фахівців з фізичного виховання згідно з навчальними планами пріоритет надавали тим видам спорту і фізичних вправ, що практикуються в рамках шкільної фізкультурної освіти. Крім того, пропонувалися і вибіркові курси з метою реалізації індивідуальних здібностей і нахилів студентів.

Виявлено також особливості професійної освіти фахівців фізичного виховання в Австрії в названий історичний період: єдності і взаємозв'язку різних

циклів підготовки – теоретичної, методичної, спортивно-технічної тощо – як основи формування комплексної професійної майстерності майбутнього вчителя фізичної культури і спорту; логічності і послідовності структурування і групування навчальних курсів задля забезпечення поступального розвитку цілісної системи знань, умінь і навичок фахівця з фізичного виховання; орієнтованості змісту професійної підготовки вчительських кадрів з фізичної культури і спорту на реалії і вимоги системи шкільного фізичного виховання дітей і молоді; врахування індивідуальних запитів і потенціалу студентів інститутів фізичного виховання через пропозицію комплексу вибіркових навчальних курсів тощо.

Ключові слова: система педагогічної освіти Австрії, професійна підготовка фахівців фізичного виховання, реформування.